

Position paper

Chronisch zieken in de bijstand

Voor het rondetafelgesprek op 30 mei 2022

Het verlenen van bijstand aan burgers op basis van de huidige Participatiewet is, conform de systematiek van die wet, gebaseerd op drie uitgangspunten:

- Het verstrekken van inkomen;
- Ondersteuning richting werk;
- Een systeem van rechten en plichten, controle en handhaving.

Met de komst van de Participatiewet in 2015 is een nieuwe doelgroep toegevoegd, die onder de werking van de Participatiewet valt: mensen met een arbeidsbeperking, die geen beroep (meer) kunnen doen op andere inkomensverstrekkenende faciliteiten; de toegangseisen voor de UWV-uitkeringen WIA en Wajong zijn aangescherpt en de toegang tot de sociale werkvoorziening is gesloten. Feitelijk is daarmee een groep mensen uit systemen van inkomensvoorziening en werk (WSW) gedefinieerd, met als gevolg dat deze doelgroep is aangewezen op de Participatiewet.

De Participatiewet kent een eigen regiem, gebaseerd op de drie uitgangspunten die hiervoor zijn genoemd. In de kern is de Participatie nog steeds de "oude" Bijstandswet met alle daaraan verbonden rechten en plichten, waaronder zaken als vermogens- en partnertoets en de kostendelersnorm. Dat wordt niet altijd, en niet door iedereen, als rechtvaardig ervaren.

Tegelijkertijd zien we niet alleen dat de doelgroep van de Participatiewet heterogener is geworden, maar ook dat het aantal mensen met een arbeidsbeperking dat een beroep doet op de Participatiewet toeneemt, en dat ook de heterogeniteit van mensen met een arbeidsbeperking in de Participatiewet toeneemt. Allen zijn gebonden aan hetzelfde regiem van de Participatiewet, ook chronisch zieken in de bijstand.

Wat we zien is dat de kenmerken van de bijstandspopulatie aan veranderingen onderhevig zijn, zeker sinds de komst van de Participatiewet, maar dat het karakter, en het systeem, van de bijstand zelf niet is veranderd in de loop der jaren, behalve dan dat er steeds verdere aanscherpingen hebben plaats gehad sinds de komst van de Algemene Bijstandswet in de jaren '60. Dat schuurt.

Inmiddels is er een fundamentele wijziging van de Participatiewet aangekondigd. Die zou moeten worden gebaseerd op eenvoud, menselijke maat, meer oog voor de uitvoering, vertrouwen en maatwerk.

Bijstandsgerechtigden, al dan niet met een arbeidsbeperking, ervaren beperkte ondersteuning, een streng sanctieregime en ingewikkelde bestaanszekerheid. Het inzicht wint ook terrein dat de prikkels in de Participatiewet verkeerd staan, omdat ze eenzijdig gericht zijn op uitstroom, terwijl er voor een deel van de bijstandspopulatie geen reëel perspectief is op werk, althans niet op korte termijn, en adequate en toereikende ondersteuning ontbreekt. Niet in de laatste plaats veroorzaakt door een beperkt re-integratiebudget waarop de afgelopen jaren door het rijk fors is bezuinigd. Ambities en mogelijkheden lopen hier uit elkaar. Wat weer tot gevolg heeft dat bijstandsgerechtigden en, daarbinnen, mensen met een beperking, beperkte ondersteuning ervaren. De logische consequentie van politieke besluitvorming op rijksniveau.

Binnenkort behandelt uw Kamer in een wetgevingsoverleg het wetsontwerp Breed offensief. Dit heeft, zo blijkt uit de MvT, als doel te bevorderen om (nog) meer mensen met een beperking die niet zelfstandig het WML kunnen verdienen (blijvend) aan werk te helpen. Het moet allemaal eenvoudiger worden voor werkgevers en (potentiële) werknemers, werk moet aantrekkelijker worden gemaakt, men moet elkaar makkelijker kunnen vinden, en de maatregelen zouden moeten bijdragen aan duurzaam werk.

Meer en betere ondersteuning zijn in de MvT de sleutelwoorden die voor meer succes zouden moeten zorgen in het aantal duurzame plaatsingen voor mensen met een beperking. In de praktijk betekent het wetsontwerp echter nog meer bureaucratiesering en juridisering in de uitvoering, meer complexiteit en nog meer concurrentie binnen de bijstandspopulatie, omdat meer wordt gevraagd, terwijl de middelen en mogelijkheden ontoereikend zijn.

Het betreffende wetsontwerp is (nog steeds) gebaseerd op het uitgangspunt "werk", terwijl steeds meer het inzicht terrein wint dat voor een deel van de bijstandspopulatie werk vooralsnog, of helemaal, niet tot de mogelijkheden behoort. Andere vormen van participatie, met nieuwe arrangementen, zijn dan meer geëigend.

Het lijkt erop dat in het betreffende wetsontwerp nog steeds de "werkprikkel" prevaleert, waarbij voorbij wordt gegaan aan de paradigmawisseling die al langere tijd gaande is en die ook aandacht gaat krijgen bij de aangekondigde fundamentele wijziging van de Participatiewet. Een proces van lange adem, maar in ieder geval een begin.

Wij zijn van mening dat de discussie over de positie van chronisch zieken in de bijstand gevoerd zou moeten worden binnen de context van het voorgaande. Oplossingsrichtingen voor de gestelde problematiek kunnen alleen worden begrepen, en de vragen moeten worden beantwoord, binnen het georganiseerde systeem van sociale zekerheid en sociale voorzieningen. Daarbij dienen context en een gedeeld conceptueel beeld uitgangspunt te zijn. Vanuit dit perspectief moeten naar onze mening ook de vragen worden beantwoord die uw commissie aan de deelnemers van het rondetafelgesprek stelt.